

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์

วิชานนท์ ศรีธรรมวงษ์¹

บทนำ

รายงานสถานการณ์การค้ามนุษย์ที่ผ่านมา (2024 Trafficking in Persons Report: 2024 Report) ระบุว่าประเทศไทยยังคงได้รับการจัดระดับให้อยู่ใน Tier 2 สะท้อนถึงความพยายามของรัฐบาลในการดำเนินการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาการค้ามนุษย์อย่างต่อเนื่อง แม้ว่าในปัจจุบันรูปแบบและเส้นทางการค้ามนุษย์จะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปมาก ซึ่งยากต่อการป้องกันและปราบปรามมากขึ้น แต่ถึงกระนั้นการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ก็ยังคงเป็นวาระแห่งชาติของประเทศไทย ที่ต้องอาศัยความร่วมมือและการประสานการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน รวมไปถึงการบูรณาการความร่วมมือระหว่างประเทศด้วย ซึ่งถือเป็นประเด็นสำคัญเนื่องด้วยประเด็นปัญหาการค้ามนุษย์ยังคงเป็นปัญหาอาชญากรรมระหว่างประเทศที่มีความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้นในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผู้กระทำผิดได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในกระบวนการค้ามนุษย์ โดยจากรายงานขององค์การสหประชาชาติพบว่า มีผู้ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์มากกว่า 40 ล้านคนทั่วโลก โดยร้อยละ 71.0 เป็นผู้หญิงและเด็ก (UNODC, 2023)

ปัจจุบันเทคโนโลยีต่างๆ ได้ถูกนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของขบวนการค้ามนุษย์ข้ามชาติ โดยที่พบมากที่สุดคือการใช้รูปแบบการล่อลวงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในลักษณะที่

ผู้ค้ามนุษย์ใช้แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียในการติดต่อและล่อลวงเหยื่อ การสร้างโปรไฟล์ปลอมเพื่อสร้างความไว้วางใจ หรือแม้แต่การใช้ข้อมูลส่วนตัวที่เผยแพร่บนโซเชียลมีเดียในการระบุเป้าหมาย ซึ่งในการขนส่งเคลื่อนย้ายเหยื่อในกระบวนการค้ามนุษย์ก็ได้มีการใช้เทคโนโลยี ในการขนส่งและควบคุมเป้าหมาย เช่น การใช้แอปพลิเคชันการเดินทางและการขนส่งที่ยากต่อการติดตามการใช้ระบบการชำระเงินในรูปแบบดิจิทัลที่ไม่สามารถตรวจสอบได้ และการใช้อุปกรณ์ติดตามตัวในการควบคุมเหยื่อ เป็นต้น นอกจากนี้ ในการแสวงหาประโยชน์ผ่านช่องทางออนไลน์ ก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ เช่น การค้าประเวณีผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากเด็กผ่านสื่อออนไลน์ และการใช้คริปโทเคอร์เรนซีในการทำธุรกรรมผิดกฎหมาย เป็นต้น

จากรูปแบบและวิธีการที่ขบวนการค้ามนุษย์ได้นำเทคโนโลยีล้ำสมัยต่างๆ มาใช้ในการกระทำผิดนั้น ได้ส่งผลกระทบต่อและสร้างความท้าทายให้แก่รัฐบาลไทยเป็นอย่างมาก ซึ่งทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีความซับซ้อนมากขึ้น การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีต่างๆ เข้ามาใช้ ทำให้กระบวนการทำงานของเจ้าหน้าที่ในการติดตามและการช่วยเหลือเหยื่อมีความซับซ้อนและทำได้ยากขึ้น ซึ่งการป้องกันและปราบปรามย่อมต้องมีการพัฒนานวัตกรรมทางเทคโนโลยีขั้นสูง เพื่อให้เท่าทันแก่การป้องกันและแก้ปัญหาของขบวนการ

¹ นักพัฒนาสังคมปฏิบัติการ สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 5

ค้ำมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งแนวทางการแก้ไขปัญหาคำนึงถึงต้องอาศัยทั้งการพัฒนากฎหมายให้ทันสมัย การเพิ่มความร่วมมือระหว่างประเทศ การใช้เทคโนโลยีในการต่อต้านการค้ามนุษย์ รวมไปถึงการให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับ ภัยออนไลน์ในรูปแบบต่างๆ ซึ่งเมื่อศึกษารูปแบบและนวัตกรรมทางเทคโนโลยีที่รัฐบาลไทยใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ยังเห็นได้ว่า ยังคงมีการนำเทคโนโลยีที่มาประยุกต์ใช้ในการป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์อยู่ค่อนข้างน้อย ซึ่งหากให้ทันต่อเหล่ามีจรรยาบรรณที่ทำงานเป็นขบวนการในการหลอกลวงเหยื่อ ค้ำมนุษย์ รูปแบบใหม่ รัฐบาลจำเป็นต้องมีการพัฒนาหรือนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้เพื่อการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาให้มากขึ้น

วัตถุประสงค์

เพื่อหาแนวทางการพัฒนารูปแบบและวิธีการใช้เทคโนโลยีในการป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์

วิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งใช้วิธีการศึกษาข้อมูลจากการศึกษาเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการศึกษาจากข้อมูลการให้สัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มจากกลุ่มบุคคลที่ต้องการศึกษาโดยละเอียดทุกด้านในลักษณะเจาะลึก ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการในการเก็บรวบรวม

ข้อมูล ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ได้ทำการศึกษาเนื้อหาอย่างเป็นระบบ มีการแยกแยะ แจกแจงเนื้อหาเพื่อให้ทราบถึงโครงสร้าง ลำดับ และขอบเขตของเนื้อหา จากนั้นจึงนำมาแปลความหมาย วิเคราะห์ ตีความให้เข้าใจ นำไปสู่การนำเสนอประเด็นต่างๆ โดยจะนำเสนอในหัวข้อถัดไป

ผลการศึกษา

จากสถานการณ์โควิด-19 ประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีส่วนสำคัญที่ทำให้รูปแบบการค้ามนุษย์เปลี่ยนแปลงไปสู่การใช้สื่อออนไลน์มากขึ้น โดยเฉพาะการล่อลวงเพื่อการแสวงหาประโยชน์ทางเพศและแรงงานบังคับในรูปแบบใหม่ เช่น แก๊งคอลเซ็นเตอร์ และ Romance Scam ซึ่งมีฐานปฏิบัติการ ในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เมียนมา ลาว กัมพูชา และเวียดนาม รายละเอียดแบ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

แนวโน้มและวิธีการของขบวนการค้ามนุษย์ในอนาคต

1. การใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือหลัก

ขบวนการค้ามนุษย์ในอนาคตจะใช้แพลตฟอร์มออนไลน์และสื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางหลักในการหลอกลวงเหยื่อ โดยเฉพาะประเด็นการล่อลวงเพื่อการทำงานบังคับ (Forced Labor) โดยการใช้โฆษณาปลอมบนโซเชียลมีเดียเพื่อล่อลวงแรงงานไปยังประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงในธุรกิจที่ผิดกฎหมาย เช่น แก๊งคอลเซ็นเตอร์ และพนันออนไลน์ เป็นต้น

ประเด็นต่อมาเป็นเรื่องการแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากเด็ก (Online Child Sexual Exploitation) โดยการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการล่อลวงเด็กและเผยแพร่สื่อลามกอนาจาร ซึ่งเป็นรูปแบบที่เติบโตอย่างรวดเร็ว

2. การเชื่อมโยงกับอาชญากรรมข้ามชาติอื่นๆ

ขบวนการค้ามนุษย์จะมีความซับซ้อนมากขึ้นและเชื่อมโยงกับอาชญากรรมข้ามชาติอื่นๆ เช่น การฟอกเงิน การค้ายาเสพติด และการก่อการร้ายทางไซเบอร์ ทำให้การปราบปรามยากยิ่งขึ้น

3. การใช้แรงงานในรูปแบบใหม่

แนวโน้มการค้ามนุษย์จะขยายไปยังภาคส่วนเศรษฐกิจที่ยังไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร เช่น ประเด็นแรงงานบังคับในครัวเรือน การใช้แรงงานต่างด้าวอย่างผิดกฎหมายในครัวเรือนหรือธุรกิจขนาดเล็ก และการบังคับขอราน การนำเด็กหรือผู้พิการมาบังคับให้ขอรานเพื่อแสวงหาผลประโยชน์

4. รูปแบบการค้ามนุษย์ในอนาคต

สำหรับรูปแบบการค้ามนุษย์ในอนาคตจากการศึกษา คาดการณ์ได้ว่า รูปแบบการค้ามนุษย์จะยิ่งผสมเข้ากับเทคโนโลยีขั้นสูงและอาศัยการหลอกลวงทางจิตวิทยาที่ซับซ้อนขึ้น ซึ่งคาดว่าจะมีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมต่างๆ มาใช้อย่างน้อย 4 รูปแบบหลัก ดังนี้ 1) การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และ Deepfake กลุ่มอาชญากรจะใช้ AI ในการสร้างโปรไฟล์ปลอมที่ดูเป็นธรรมชาติมากขึ้นเพื่อใช้หลอกลวงเหยื่อ นอกจากนี้ยังจะใช้เทคโนโลยี Deepfake เพื่อสร้างวิดีโอหรือเสียงปลอมของบุคคลที่น่าเชื่อถือ (เช่น เจ้าหน้าที่รัฐหรือนายจ้าง) เพื่อใช้ข่มขู่หรือล่อลวงเหยื่อ 2)

การควบคุมผ่านระบบดิจิทัล การควบคุมเหยื่อจะไม่ใช่แค่การกักขังทางกายภาพเท่านั้น แต่อาจรวมถึงการควบคุมผ่านระบบดิจิทัลอย่างสมบูรณ์แบบ เช่น การติดตั้งแอปพลิเคชันที่สามารถติดตามตำแหน่ง, เข้าถึงข้อมูลส่วนตัว, หรือควบคุมอุปกรณ์ต่างๆ ของเหยื่อได้ 3) การใช้สกุลเงินดิจิทัลและเทคโนโลยีบล็อกเชน การทำธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์ จะยังคงใช้สกุลเงินดิจิทัลที่ยากต่อการติดตาม โดยเฉพาะ Monero และ Zcash ซึ่งให้ความเป็นส่วนตัวสูง นอกจากนี้กลุ่มอาชญากรอาจใช้เทคโนโลยีบล็อกเชนเพื่อสร้างบันทึกการทำธุรกรรมที่ซับซ้อนและตรวจสอบได้ยากขึ้น 4) การหลอกลวงแบบอัตโนมัติ ในอนาคตอาจมีการใช้ AI Chatbot ที่ถูกฝึกมาเป็นพิเศษ เพื่อสนทนาและหลอกลวงเหยื่อในระยะแรกก่อนที่จะส่งต่อให้มนุษย์เข้ามาสานต่อในขั้นตอนสุดท้ายทำให้สามารถหลอกลวงคนจำนวนมากได้พร้อมๆ กันโดยใช้ทรัพยากรน้อยลง

การนำนวัตกรรมทางเทคโนโลยีมาใช้ในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์

การนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับอาชญากรรมการค้ามนุษย์เป็นแนวทางที่สำคัญ เนื่องจากอาชญากรเองก็มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อหลอกลวงและก่ออาชญากรรมมากขึ้นเช่นกัน ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศมีการนำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในหลายมิติ ได้แก่

1. กระบวนการสืบสวนและปราบปราม

1) การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เจ้าหน้าที่สามารถใช้เทคโนโลยีในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เช่น กล้องวงจรปิด ข้อมูลดิจิทัล และสื่อสังคมออนไลน์

เพื่อติดตามหาตัวผู้กระทำผิดและเครือข่าย
2) ปัญญาประดิษฐ์ (AI) มีการนำ AI ที่มีอัลกอริทึม
มาใช้ตรวจจับและระงับเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
กับการหลอกลวงให้ไปทำงานในต่างประเทศ ซึ่ง
อาจนำไปสู่การค้ามนุษย์ 3) เทคโนโลยีการ
ตรวจสอบรูปภาพ (PhotoDNA) ในต่างประเทศ
เช่น Microsoft ได้พัฒนาเทคโนโลยี PhotoDNA
เพื่อสร้างรหัสประจำตัวของรูปภาพที่เคยถูก
อัปโหลดขึ้นไปบนอินเทอร์เน็ต เพื่อช่วยเจ้าหน้าที่
ในการติดตามและระบุตัวผู้เสียหายโดยเฉพาะเด็ก
ที่ถูกนำไปแสวงหาประโยชน์ทางเพศ

2. การป้องกันและสร้างความตระหนักรู้

1) แอปพลิเคชันและแพลตฟอร์มออนไลน์
มีการพัฒนาแอปพลิเคชันและเว็บไซต์เพื่อให้
ความรู้แก่ประชาชนถึงภัยของการค้ามนุษย์ และ
เป็นช่องทางในการแจ้งเบาะแส ซึ่งช่วยให้
ประชาชนสามารถตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นและ
ระมัดระวังตนเองได้มากขึ้น 2) สื่อสังคมออนไลน์
องค์กรต่างๆ ใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการณรงค์
และให้ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการหลอกลวงใหม่ๆ
โดยเฉพาะการหลอกลวงผ่านข้อเสนองานที่มี
ผลตอบแทนสูงเกินจริงในต่างประเทศ

3. การคุ้มครองและช่วยเหลือผู้เสียหาย

1) การไต่สวนคดีผ่าน Video
Conference เป็นวิธีที่ช่วยให้เหยื่อและพยานรู้สึก
ปลอดภัยมากขึ้นลดการเผชิญหน้ากับผู้ต้องหา
โดยตรง และช่วยให้กระบวนการทางกฎหมาย
ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น 2) การใช้เทคโนโลยีใน
การฟื้นฟูสภาพจิตใจ เทคโนโลยีสามารถนำมาใช้
เป็นเครื่องมือในการช่วยฟื้นฟูสภาพจิตใจของ
ผู้รอดชีวิตจากการค้ามนุษย์ เพื่อช่วยให้พวกเขา
สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข

บทสรุป

ผลการศึกษาระบบและนวัตกรรมที่ใช้ใน
การต่อต้านการค้ามนุษย์ จากการศึกษาทำให้
พบว่า การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการ
ต่อต้านการค้ามนุษย์สามารถแบ่งออกเป็นหลาย
รูปแบบ ซึ่งหลักๆ มี 3 รูปแบบ โดยแต่ละรูปแบบ
มีกระบวนการและขั้นตอนที่แตกต่างกันไป ได้แก่

**รูปแบบที่ 1 การใช้เทคโนโลยีในการระบุ
ตัวตนและติดตามผู้เสียหาย** รูปแบบนี้มุ่งเน้นการ
สร้างฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงกับหน่วยงานต่างๆ
เพื่อให้สามารถระบุตัวตน ของผู้เสียหายได้อย่าง
รวดเร็วและปลอดภัย รวมถึงการติดตามเส้นทาง
การค้ามนุษย์และช่วยเหลือเหยื่อ ซึ่งมีกระบวนการ
และขั้นตอนการดำเนินการ สำคัญ 4 กระบวนการ
ได้แก่ 1) การรวบรวมข้อมูล หน่วยงานบังคับใช้
กฎหมายและองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร (NGOs)
จะรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ
เช่น ภาพถ่าย ข้อมูลชีวภาพ (Biometrics) หรือ
ข้อมูลการเดินทาง 2) การสร้างฐานข้อมูล ข้อมูลที่
รวบรวมมาจะถูกบันทึกในฐานข้อมูลที่เข้ารหัสและ
มีความปลอดภัยสูง 3) การใช้เทคโนโลยี ระบบจะ
ใช้เทคโนโลยีจดจำใบหน้า (Facial Recognition)
หรือการวิเคราะห์ดีเอ็นเอ (DNA Analysis) เพื่อ
ระบุตัวตนผู้เสียหายที่อาจถูกบังคับใช้แรงงานหรือ
ค้าประเวณีในสถานที่ต่างๆ และ 4) การติดตาม
ระบบติดตามตำแหน่ง (GPS Tracking)
และการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data
Analytics) ถูกใช้เพื่อติดตามเส้นทาง
การเดินทางของเหยื่อ และคาดการณ์เส้นทางที่ผู้ค้ามนุษย์
อาจใช้

รูปแบบที่ 2 การใช้เทคโนโลยีในการรวบรวมหลักฐานและสืบสวนคดี เป็นการประยุกต์ใช้เครื่องมือดิจิทัล เพื่อช่วยให้เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายสามารถรวบรวมและวิเคราะห์หลักฐานทางดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะในคดีที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายออนไลน์ โดยมีกระบวนการและขั้นตอนการดำเนินการได้แก่ 1) การตรวจสอบข้อมูลออนไลน์ โดยการใช้ซอฟต์แวร์พิเศษ ในการตรวจสอบข้อมูลจากเว็บไซต์ โฆษณาผิดกฎหมายโซเชียลมีเดีย หรือดาร์กเว็บ (Dark Web) 2) การวิเคราะห์ข้อมูล โดยระบบจะใช้การวิเคราะห์เชิงทำนาย (Predictive Analytics) และการเรียนรู้ของเครื่อง Machine Learning เพื่อค้นหารูปแบบที่น่าสงสัยและเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างผู้กระทำความผิด เครือข่ายและผู้เสียหาย 3) การเก็บรักษาหลักฐาน ซึ่งหลักฐานทางดิจิทัลที่ได้มาจะถูกจัดเก็บในรูปแบบที่สามารถใช้เป็นพยานหลักฐาน ในชั้นศาลได้ 4) การจำลองเหตุการณ์ โดยการใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสมือน (Virtual Reality) หรือความเป็นจริงเสริม (Augmented Reality) เพื่อสร้างแบบจำลองเหตุการณ์หรือสถานที่เกิดเหตุเพื่อใช้ในการสืบสวนและนำเสนอข้อมูลในศาล

รูปแบบที่ 3 การใช้แพลตฟอร์มและแอปพลิเคชันเพื่อสร้างและการรับรู้และแจ้งเหตุ เป็นการพัฒนาเครื่องมือที่ช่วยให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ และเป็นช่องทางในการแจ้งเบาะแสได้อย่างสะดวกและปลอดภัย มีกระบวนการและขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้ 1) การพัฒนาแอปพลิเคชัน โดยการสร้างแอปพลิเคชันบนสมาร์ตโฟนที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเภทของการค้ามนุษย์ สัญญาณเตือน

ภัยและเบอร์โทรฉุกเฉิน 2) การตอบสนอง โดยการที่ข้อมูลที่ได้รับจะถูกส่งไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ตำรวจ หรือหน่วยงานด้านสิทธิมนุษยชน เพื่อตรวจสอบและดำเนินการช่วยเหลือ 3) การแจ้งเหตุ ผู้ใช้งานสามารถส่งข้อมูลหรือเบาะแสการค้ามนุษย์ผ่านแอปพลิเคชันได้โดยไม่เปิดเผยตัวตน 4) การให้ความรู้ แอปพลิเคชันยังทำหน้าที่เป็นแหล่งข้อมูลเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับวิธีการป้องกันตนเองและผู้อื่นจากการตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2566). รายงานสถานการณ์การค้ามนุษย์ของประเทศไทย ประจำปี 2566. กรุงเทพฯ: ศูนย์ต่อต้านการค้ามนุษย์.

onforce. (ไม่ระบุปี). เทคโนโลยีความปลอดภัย แก้ปัญหา การค้ามนุษย์ ได้อย่างไร. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.onforce.ai/human-trafficking-technology/>

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2023). *Global Report on Trafficking in Persons 2023*. Vienna: United Nations.